

SEDM DIVŮ KRKONOŠ

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

www.krnep.cz

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska.
Supported by grant from Iceland, Liechtenstein and Norway.

Doporučená literatura k hlubšímu poznání

FLOUSEK J., HARTMANOVÁ O., ŠTURSA J. & POTOCKI J. (eds) 2007: Krkonoše. Příroda, historie, život. – Nakl. Miloš Uhlíř – Baset, Praha: 864 stran.

KOCIÁNOVÁ M., ŠTURSA J. & VANĚK J. 2015: Krkonošská tundra. Správa KRNAP, 44 stran.

LOKVENC T. 1978: Toulky krkonošskou minulostí. Nakl. Kruh, Hradec Králové, 268 stran.

PILOUS V. 2001: Krkonoše skal a kamení. Správa KRNAP, 32 stran.

PILOUS V. 2015: Vodopády Krkonoš 1. a 2. Správa KRNAP, 48 stran.

PILOUS V. 2016: Skály krkonošské tundry. Správa KRNAP, 48 stran.

PILOUS V. 2016: Vrcholy krkonošské tundry. Správa KRNAP, 48 stran.

ŠTURSA J. 2009: Voda v Krkonoších. Správa KRNAP, 44 stran.

ŠTURSA J. 2012: Květena Krkonoš. Správa KRNAP, 32 stran.

ŠTURSA J. 2013: Krkonošská encyklopedie. Krajina, příroda, lidé. Správa KRNAP, 88 stran.

ŠTURSA J. 2014: Kouzlo Krkonoš. Správa KRNAP, 44 stran.

ŠTURSA J. & VANĚK J. 2016: Klenoty krkonošské tundry. Správa KRNAP, 48 stran.

VANĚK J., FLOUSEK J. & MATERNA J. 2011: Atlas krkonošské fauny. Nakl. Karmášek, České Budějovice, 386 stran.

Krkonoše a Jizerské hory, ročníky 1–50 (1967–2017)

Opera Corcontica (Krkonošské práce – sborník vědeckých prací z Krkonoš), ročníky 1–53 (1963–2016)

www.krnep.cz

Krkonoše v datech

Rozloha	631 km ² (české Krkonoše 454 km ² , polské Krkonoše 177 km ²)
Výškové rozpětí	400 až 1 603 m n. m.
Nejvyšší hora	Sněžka (1 603 m n. m.)
Klíma	vlhké, silně proměnlivé, – průměrná roční teplota +6 °C až 0 °C, – 800–1 600 mm srážek ročně, 150–300 cm sněhu, – na hřebenech leží až 180 dní v roce
Hlavní řeky	Labe, Bílé Labe, Úpa, Jizerka, Jizera, Mumlava, Kamienna, Wrzosówka, Podgórna, Łomnica a Jedlica
Nejznámější vodopády	Labský, Pančavský, Mumlavský, Úpský, vodopád Pudlavy, Szklarki, Wrzosówki, Podgórnej, vodopád Kamieńczyk
Geologické složení	žula, rula, svory, fylity
Vegetační stupně	submontánní (mezi 480 až 800 m n. m. – listnaté a smíšené horské lesy) montánní (mezi 800 až 1 200 m n. m. – smrkové lesy, horské louky) subalpínský (mezi 1 200 až 1450 m n. m. – klečové porosty, rašeliniště, ledovcové kary) alpínský (mezi 1 450 až 1603 m n. m. – lišejníková, travnatá a kamenitá tundra)
Hlavní dřeviny	javor klen, jeřáb ptačí, bříza bradavičnatá, bříza karpatská, olše šedá, buk lesní, smrk ztepilý, borovice kleč
Počet druhů kvetoucích rostlin	přes 1300
Nejznámější z nich	prvosienka nejmenší, ještěbník alpský, sasanka narcisokvětá, hořec tolitovitý, violka sudetská, smilka tuhá, suchopýr pochvatý, mochna zlatá, zvonek český, jeřáb sudetský, ostružiník moruška
Počet druhů obratlovců	240, z toho 57 druhů savců, 165 druhů ptáků
Nejznámější z nich	srnčí a jelení zvěř, jezevec, liška, kuna, linduška luční a horská, křivka, tetřívka, káně lesní, konipas horský, zmije, ještěrka živorodá, čolek horský

Nejvýznačnější jevy neživé přírody	ledovcové kary, tory, mrazem tříděné půdy, sněhové laviny, vodopády, obří hrnce a kotle
Národní park	na české straně zřízen v roce 1963, na polské již v roce 1959
Správa KRNAP	Vrchlabí, Dobrovského 3, 543 11, Česká republika
Dyrekcja KPN	Jelenia Góra-Sobieszów, ul. Chalubinskiego 23, 58–570, Polsko
Informační střediska Správ KRNAP	Pec pod Sněžkou, Vrchlabí, Špindlerův Mlýn, Harrachov
Informační střediska Dyrekcie KPN	Sobieszów, Karpacz, Domek Myśliwski
Roční návštěvnost Krkonoš	česká strana 6 milionů, polská 2 miliony
Turistické cesty	česká strana 800 km letních a zimních značených cest, polská strana 230 km

Labský důl a meandry Labe v Pančavské jámě

Divy světa, České republiky a Krkonoš

Soutěživost je nám vlastní, a tak není divu, že se od pradávna pokoušíme vybírat a do různých žebříčků seřazovat to nejkrásnější, nejpozoruhodnější, nejvyšší, nejhodnotnější z toho, co nás obklopuje. Většina si jistě vzpomene alespoň na některé ze sedmi divů světa, což byl výběr unikátních starověkých staveb, které v oblasti Středozevního moře a Středního východu vytvořila lidská ruka. Pyramidy v Gize, visuté zahrady Semiramidiny, Feidiův Zeus v Olympii...

Většina dávno zanikla, ale pyramidy obdivujeme dodnes. Pak se zrodil žebříček 7 přírodních divů světa, kam jsme zařadili Amazonský prales a Amazonku, vodopády Iguaçu, ostrov Komodo... Soutěživost nás neopustila, a tak jsme si v roce 2007 vybrali 7 nových divů světa, dokonce vznikl žebříček nejpozoruhodnějších míst České republiky. V něm se na druhé místo, hned za Karlův most, dostala silně kontroverzní stavba přečerpávací elektrárny Dlouhé Stráně v Hrubém Jeseníku. Z výšky jistě výtvar nepřehlédnutelný, avšak zda bylo kvůli jeho realizaci nutné odbourat půlku hory, to už je otázka, která nás nejspíše rozdělí do dvou názorově vyhraněných táborů.

Když se blížilo půl století historie Krkonošského národního parku, vznikl nápad vyhlásit anketu mezi lidmi, kterým Krkonoše přirostly k srdci, a z přírodních fenoménů po obou stranách hor vybrat sedm divů Krkonoš. V roce 2013 došlo ke sčítání hlasů a pořadí těch sedmi nej... bylo na světě. A pro mnohé z nás bylo překvapením, že se mezi

sedmi prvními neobjevila taková místa jako Sněžka, Labský vodopád, ledovcová jezera Wielki a Mały Staw nebo Sniežne Kotly. Nejvíce příznivců (mezi těmi, kteří zaslali svůj hlas) má těchto sedm míst Krkonoš v následujícím pořadí:

1. Obří důl
2. Mumlavský vodopád
3. Labské meandry
4. Pančavský vodopád
5. Kotel
6. Rýchorský prales
7. Modrý důl

Pořadí je to více než subjektivní, neboť některým se líbí třeba krásné výhledy z vrcholů hor, jiným barvy podzimní krajiny, atmosféra horského pralesa, zvuky vody, monumentalita skalních stěn a tak dále. Až se zase po čase takové hlasování zopakuje, jsem přesvědčen, že pořadí prvních sedmi bude nejspíše jiné. Ale pro tentokrát si na stránkách této drobné brožury pojdme přiblížit výše uvedené sedm divů Krkonoš. A rozhodněte se, které místo si zrovna Vy při výletu do Krkonoš zvolíte.

Obří důl – poklad Krkonoš

Málokteré místo v Krkonoších oplývá takovou pestrostí horské krajiny, živé přírody a svědectvím o rušné historii dobývání našich nejvyšších hor. Zvučný přívlastek krajiny pod Sněžkou je oprávněný.

Karling Sněžky v průhledu sněhovým firnovištěm na horní hraně Úpské jámy

Nejhlubší údolí v České republice vytváří svým 600metrovým převýšením ode dna až k vrcholu Sněžky neopakovatelnou velehorskou scénérií. Na jeho svazích, přemodelovaných zejména čtvrtohorními ledovci, říční erozí, sněhovými a zemními lavinami, se rozkládá pestrá mozaika skalnatých stěn, kamenných sutí, mrazem formovaných tvarů reliéfu a rozmanité květeny a zvířeny horských smrčín, bohatých alpínských niv a severské tundry na vrcholu Sněžky a Studniční hory.

Obří důl formovaly mocné přírodní síly – led, sníh, voda, vítr a mráz. Zanechaly své stopy v podobě rozmanitých tvarů reliéfu (trogové údolí, karling Sněžky, mrazem tříděné půdy na vrcholech Sněžky a Studniční hory, ledovcové kary a morény). Najdeme tam také viditelné stopy po sněhových a zemních lavinách, pestré geologické prostředí, kde se

projevují odlišné vlastnosti žulového masivu a svorolových hornin, impozantní Horní a Dolní Úpský vodopád nebo doklady divočího toku Úpy pod Rudným potokem.

Obří důl, přírodovědecky nejcennější údolí v naší republice, je příkladem ledovcového údolí – trogu. Jeho příčný

Dolní Úpský vodopád se nachází
nedaleko pověstné Čertovy zahrádky,
kde hnízdí vzácný sokol stěhovavý
(proto tady platí celoroční zákaz
vstupu!)

Sokol stěhovavý

profil ve tvaru písmene U dokládá opakované čtvrtohorní, ale i starší zalednění, kdy ze svahů ledovcových karů Úpské jámy, Studničních jam a Modrého dolu stékaly až k hornímu okraji Pece pod Sněžkou mohutné ledovcové splazy o délce více jak 5 km.

V Obřím dole se rozkládá pověstná Čertova zahrádka a v horní části Úpské jámy pak Krakonošova zahrádka, dvě přírodovědné klenotnice s pestrou květenou a zvířenou, kterou objevovali kdysi dávno slavní přírodovědci. Patřil mezi ně i Tadeáš Haenke, který podrobně popsal již v r. 1786 přírodní bohatství Obřího dolu a okolních částí Krkonoš. Pestrost květeny Čertovy zahrádky je spojena s výskytem minerálně bohatší horniny porfyritu, Krakonošova zahrádka je naopak v područí sněhových lavin, které již po tisíciletí nedopustí, aby se do těchto míst ledovcového karu Úpské jámy rozšířily horské smrčiny nebo

křivolaké keře kleče, rostoucí všude kolem.

Naši předci již od středověku využívali přírodní bohatství Obřího dolu. Vybudovali řadu horských obydlí – roubenek, na plochém dnu pásli dobytek a sklízeli horské louky, dolovali z hlubin Sněžky kovy a vzácné minerály, těžili dřevo v horských lesích. O jejich činnosti svědčí četné historické obrazy a rytiny. Na svazích Sněžky je mnoho dokladů o přítomnosti někdejších obyvatel. Namáhavé dolování exkluzivně přibližuje podzemní muzeum Důl Kovárna, využívající atmosféru starých štol. V kapliče v horní části Obřího dolu je miniaturní expozice přírodních katastrof z konce 19. století, kdy zde velké povodně a sesuvy půdy ničivě zasáhly do osudů našich předků. Dokonce se tady podařilo zrekonstruovat místo a podobu někdejší klauzy na horním toku Úpy, kterou místní obyvatelé využívali k plavení vytěženého dřeva do nižších poloh.

Violka sudetská patří k vzácným hostům
na krkonošských horských loukách

Porfyrítové stěny Čertovy zahrádky osídluje nápadný hlaváč lesklý

Endemický zvonek Krkonoš se kupodivu nejmenuje zvonek krkonošský, ale zvonek český

Mumlavský vodopád

Dokonalé svědectví o razanci vodního proudu na horských svazích. Hukot impozantního vodopádu, peřeje, obří hrnce a kotle jsou celoročním magnetem pro milovníky západních Krkonoš.

V Krkonoších je známo přes sto malých i monumentálních vodopádů, které svou dynamikou, barvami a zvuky patří k jedinečným ukázkám pestré krkonošské krajiny a přírody. Mumlavský vodopád v západních Krkonoších patří k turisticky nejvyhledávanějším. Je to nejspíše nejmohutnější vodopád České republiky o průměrném průtoku okolo 750 l/s a je snadno turisticky přístupný. Spadá po ohlazených skalních žulových plotnách a dravý proud říčky Mumlavy tady vyhloubil dvojici pozoruhodných obřích kotlů, které svou velikostí nemají u nás konkurenci. Podobné evorznní tvary se nacházejí až ve Východních Tatrách, Alpách a Skandinávii.

Mumlavský vodopád se nachází ve spodní části horského údolí Mumlavy a jeho vznik ovlivnily svérázné tektonické poměry této části Krkonoš. Ty se v průběhu třetihorního, ale nejspíše i čtvrtohorního období výrazně podílely na uplatňování erozní síly říčky Mumlavy, která začala tzv. zpětnou erozí v žulovém podloží, v závislosti na jeho tvrdosti a rozpukání, modelovat sérii kaskád, přejít

a vodopádů. Kotlový vodopád (horní) a vlastní, hlavní Mumlavský vodopád (dolní) patří k těm nejatraktivnějším.

V horských korytech a soutěskách dokáže prudce vířící voda kroužit s unášenými oblázky nebo pískem a modelovat ve skalnatém podloží obří hrnce a kotle. V Krkonoších jich je zmapováno okolo 550, zejména na Jizeře, Labi,

Jeden z dvojice nepřehlédnutelných obřích kotlů. Dravý vodní proud ho již po tisíciletí tvaruje a prohlubuje

Podzimní atmosféra kolem Mumlavského vodopádu patří k těm nejkrásnějším...

...i když i zamrzlé ledové království má mnohé do sebe

Úpě nebo Kotelském potoku. Jde o proces zvaný evorze, zatímco vodopád bývá nejčastěji produktem tzv. zpětné eroze. Mezi peřejí (nad vodopádem) a tůňí (pod vodopádem) dochází ke zpětnému víření vodního proudu, který tak vymílá podloží zpět, směrem proti proudu toku. A to tím rychleji, čím méně odolné a erodovatelné je podloží nad vodopádem. Zpětná eroze horské řeky tak během tisíciletí modelovala horská údolí směrem zpět k místu pramene.

Bezprostřední okolí Mumlavského vodopádu pokrývají smíšené horské lesy, kde dominují smrky, buky a jeřáby. Jejich barevné proměny v průběhu ročních

období společně s proměnlivou barvou řas, mechů a bylin v korytě řeky, třpytem vodního proudu nebo modří zledovatělých vodopádů jsou hlavními důvody, proč je toto místo turisticky tak oblíbené. A to nejen v současné době, ale už od počátků turismu v Krkonoších. Hrabě Jan Harrach již v závěru 19. století nechal u vodopádu postavit turistickou boudu, což spolu se snadnou dostupností tohoto místa v těsné blízkosti Harrachova postupně učinilo z Mumlavského vodopádu jeden z našich nejoblíbenějších vodopádů vůbec. Série historických pohlednic, ale i čilý turistický ruch v současné době jsou toho dokladem.

Jedna z desítek historických
pohlednic, rozesílaných od
Mumlavy do celé Evropy

Riesengebirge

Der Mummelfall 728 m

An aerial photograph of a river meandering through a valley. The river is a light brown color, winding through a landscape of dark green evergreen trees and patches of snow. The trees are densely packed in some areas and more sparse in others. The river's path is clearly visible as it curves through the terrain. The overall scene is a natural, somewhat desolate landscape.

Meandry Labe

Jako stříbřitý had se Labe klikatí na dně Pančavské jámy. Zatím ještě ničím nepřipomíná mohutný evropský veletok před jeho ústím do Severního moře, vzdáleném odtud více než tisíc kilometrů.

Pomalou plynoucí voda v meandrech Labe ničím nepřipomíná bouřlivý a erodující tok na jaře a po velkých deštích

Při putování ze Špindlerova Mlýna na Labskou boudu se nám v samotném závěru Labského dolu odhalí nádherné panoráma tří ledovcových karů Harrachovy, Pančavské a Navorské jámy, ale i stříbrné stužky dvou velkých krkonošských vodopádů – vodopádu Pančavy a o něco výše vodopádu Labe. Prameny Labe jsou skryty na nedaleké náhorní planině a skromná horská řeka, ničím nepřipomínající pozdější mohutný evropský veletok, spadá

do Labských jam, aby na dně té prostřední – Pančavské jámy – vymodelovala pozoruhodné klikaté meandry. Ty jsou sice viditelné jen z turistické cesty mezi Pančavským vodopádem a Labskou boudou, nelze je však přehlédnout, neboť na horním toku řeky není její meandrování až tak běžné. Tady to umožnily hluboké náplavy na plochem dnu Pančavské jámy, ale i dávné přírodní procesy, které se tady odehrávaly.

Z příkrých srázů Pančavské jámy se v průběhu tisíciletí nepřetržitě sesouval kamenitý, hlinitý a organický materiál a ploché dno karu se postupně zanášelo hlubokými nánosy. Nejnovější poznatky svědčí i o přítomnosti mělkého ledovcového jezera, které se však nedochovalo a zcela se naplnilo kamenitými nánosy. Vysoká hladina spodní vody tady podmínila vznik několik metrů mocných rašelinných nánosů a právě jejich podrobné palynologické rozbory přinesly doklady o existenci jezera, byť podstatně menších rozměrů, než jsou jezera ve východní části polských Krkonoš. Dravý proud Labe pak v rašelinném podloží postupně proerodoval až téměř dva metry hluboké meandry. Jejich vzhled se při větších srážkových epizodách docela mění, neboť travnaté převislé stěny se čas od času odtrhnou, a hlinité, písčité či kamenité náplavy na dně Labe tak mění svůj tvar a rozložení. Dno Pančavské jámy však naplňuje

i jiné jezero – jezero chladného a vlhkého vzduchu, který za některých klimatických situací stéká ze svahů do údolí, kde se hromadí, podporuje další tvoření rašeliny a ovlivňuje zdejší rostlinstvo.

Meandrující říční tok je většinou obvyklý ve spodní části řeky v nížinách. Zvláštní přírodní poměry v Pančavské jámě to však umožnily i tady, v nadmořské výšce 1046 m n. m.

Pančavská jáma patří mezi přírodovědné skvosty Krkonoš. V Schustlerově zahrádce, která se rozkládá nad Labskými meandry, rostou vzácné vysokohorské byliny a keře, blízké okolí meandrů začátkem léta zpestřují modré oměje šalámounky, růžové haveze česnáčkové či žluté starčky potoční. Na mohutných listech devětsilů žije náš největší nosatec – klikoroh devětsilový. A v meandrech našla útočiště početná populace sivena amerického, který však

Labské meandry jsou nejlépe viditelné z Ambrožovy vyhlídky na hraně Pančavské jámy

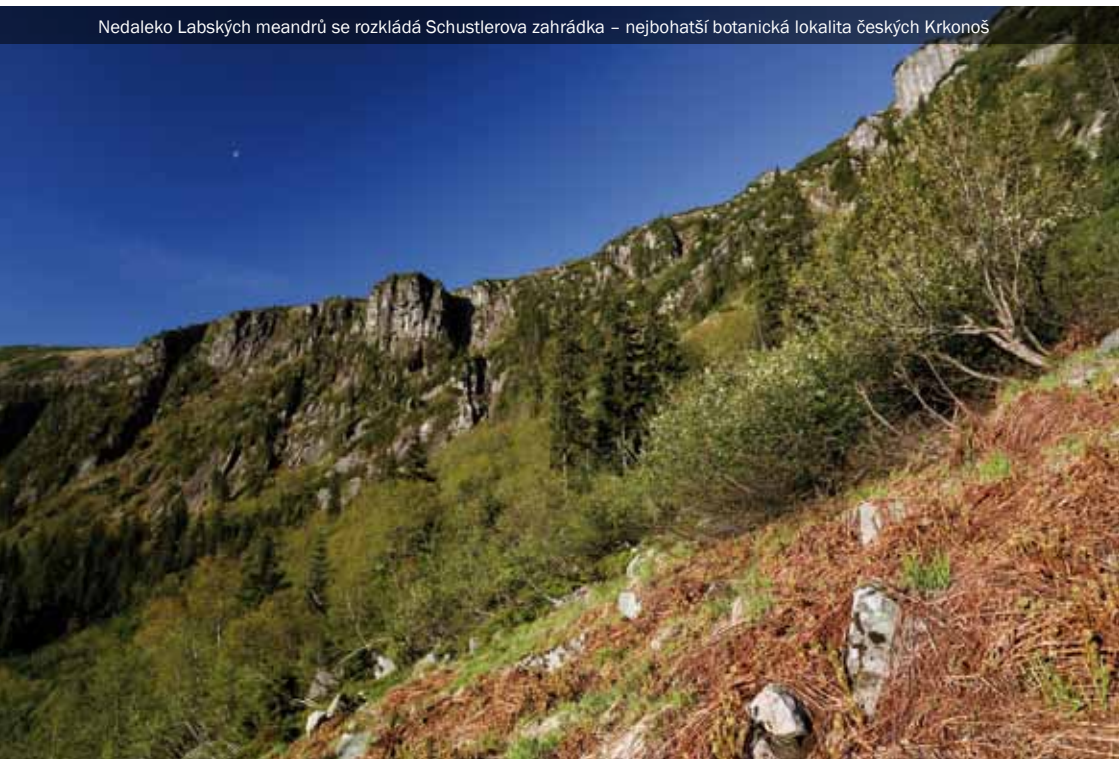

Z Harrachovy cesty Labské meandry neuvídíte, ale i výhledy na Pančavský vodopád stojí za to (litografie E. W. Knippela z 2. pol. 19. století)

byl do Krkonoš introdukován na začátku 20. století. Je to odolná ryba a přežila tady i značné okyselení vody v průběhu imisní kalamity, která zasáhla Krkonoše koncem minulého století. Na rozdíl od původního pstruha potočního, který v té době z většiny krkonošských horských potoků, řek a říček vymizel.

Z Harrachovy cesty, která prochází nedaleko, nejsou meandry v plochem dnu jámy vůbec patrné a vzhledem ke statusu I. zóny KRNAP tak turisté nemají možnost meandry spatřit odjinud než z horní hrany Pančavské jámy, a to buď z vyhlídky u vodopádu Pančavy, nebo z Ambrožovy vyhlídky. Jméno osvětleného hraběte Jana Harracha je spojeno s mnoha místy Krkonoš, neboť se velmi zasloužil i o rozvoj turismu a zřizování kvalitních horských cest. Nechal zřídit i tuto cestu, spojující Špindlerův Mlýn s Labskou boudou a Harrachovem (1879). Později po něm byla cesta i pojmenována. Podle některých historických údajů bylo travnaté dno Pančavské jámy v minulosti zřejmě občas využíváno i ke kosení a sušení kvalitního sena a do Labských jam chodili naši předci sbírat plody meruzalky skalní, různé léčivé byliny a v meandrech Labe lovíli i pstruhy potoční.

Nedaleko Labských meandrů se rozkládá Schustlerova zahrádka – nejbohatší botanická lokalita českých Krkonoš

Hořec tolitovitý – erbovní rostlina Krkonošského národního parku

Klid v Pančavské jámě vyhovuje tetřívku obecnému – divokému rytří krkonošských hor

Jarní firnová pole na laviništích krkonošských karů hostí zvláštní vláknité řasy, které jsou při hromadném výskytu příčinou různého zbarvení povrchu sněhových polí

Pančavský vodopád

Horský potok spadající po žulových skalách do hlubin Pančavské jámy je již po staletí vyhledávaným cílem turistů. Při jarním tání nebo po velkých lijácích tvoří úžasné přírodní divadlo.

Nejvyšší vodopád České republiky i všech evropských středohor obdržel svůj název podle potoka Pančava (německy PANTSche, což bylo v místním nářečí odvozeno od slovesa cákat, šplíchat, šplouchat). Celá kaskáda spadá z horní hrany Pančavské jámy z výšky 1 298 metrů do 1 150 m n. m., hlavní proud vodopádu měří 148 m a slabší jižní rameno 162 metrů. Pančava odvodňuje část severské tundry v ploché depresi Pančavského rašeliníště, které je pro své unikátní přírodní bohatství zařazeno od r 1993 na seznam Ramsarské úmluvy, chránící nejvýznamnější mokřady světa.

Kdo by neodolal přiblížit se tak důvěrně k ostré horní hraně Pančavského vodopádu ve výšce kolem 1300 m n. m. Vyhlička u Pančavského vodopádu to umožňuje

Jedná se o vodopád skandinávského typu, nejdokonalejší u nás i v celé střední Evropě. K jeho monumentalitě jistě přispívá i žulové podloží s výraznou kvádrovitou odlučností. Člení se na čtyři výrazné stupně o výškách 36, 39, 23 a 20 metrů, které zejména v období jarního tání sněhu (obvykle v první polovině května) nebo během prudkých letních přívalových dešťů vytvářejí neobyčejnou optickou i zvukovou atmosféru v Pančavské jámě. Během suššího období roku se však několikaramenný vodopád promění jen v drobné stříbrné stužky, které krásí strmé svahy ledovcového karu. Za občasných holomrazů se větrem zvířená vodní tříšť mění ve filigránskou ledovou výzdobu v okolí horních partií vodopádu, což bývá vděčně přijímáno desítkami fotografů.

Pančavský vodopád dělí ledovcový kar Pančavské jámy na dvě části. V té severnější se rozkládá pověstná Schustlerova zahrádka, botanicky nejpestřejší místo na české straně Krkonoš. Nese jméno po geobotanikovi Františkovi Schustlerovi, který již na začátku 20. století využil svých vynikajících znalostí krkonošské přírody a v r. 1923 zpracoval první návrh na prohlášení Krkonoš národním parkem. V přepestré galerii vzácných rostlin na svazích Schustlerovy zahrádky neschází nejpamátnější dřevina Krkonoš – endemický jeřáb sudetský. Poprvé tady byl zaznamenán výskyt „červeného sněhu“, jehož zbarvení způsobuje hromadný výskyt sněhomilných řas, a také krkonošský prvonález kajčnicků – zvláštních, sublimací vzniklých tvarů sněhu známých ze světových velehor – pochází z těchto míst. Lavinové svahy pokrývají odolné keřovité a tvarově bizarní křivolesy, jejichž podzimní barevný plenér je nepřehlédnutelný.

Do Pančavské jámy se již před více jak dvaceti lety znovu navrátil i sokol stěhovavý. Pančavský vodopád i impozantní kar Pančavské jámy jsou nejlépe patrné z údolní cesty k Labské boudě. Z ní však neodbočujte, neboť jste na území první, nejpřísněji chráněné zóny Krkonošského národního parku!

Pančavský i nedaleký Labský vodopád inspirovaly umělce z dávných i nedávných dob, a tak jejich podoba, někdy s velkou uměleckou nadsázkou, jindy tvrdě reálná, je zachována v bezpočtu rytin, kreseb, fotografií či dobových pohlednic. Oba

Příchod prvníh mrazivých dnů vytváří z přírodnin skrápěných vodou Pančavského vodopádu podivuhodné ledové království

Takhle se kdysi zajišťovala atrakce Pančavského vodopádu. Umělá nádržka, akumulace vody a její vypouštění pro potěchu návštěvníků, ovšemže za úplatu

vodopády nepatří k těm nejjednodušším, proto v dobách zlatého rozkvětu krkonošské turistiky došlo ke zbudování menších vodních přehrádek a jejich komerčnímu využívání pro potěchu turistů. Na hraně Pančavské jámy byla k tomu účelu zbudována budka pro obsluhu a drobné pohoštění a druhá stála při cestě Labským dolem. Když se dole sešlo dost turistů

a byl vybrán poplatek 10 krejcarů, ozvala se zesponu trubka a v přepážce nahromaděná voda začala chvíli buráčet trasou Pančavského vodopádu. Atrakce jistě nádherná, avšak dávno opuštěná. Chcete-li prožít takové okamžiky, přijďte do Labských jam časně zjara, když taje sněhová pokrývka. Krejcarý nepotřebujete a i bez nich si to užijete.

Úplně jiný životní příběh doprovází endemický jeřáb sudetský, který roste na lavinových svazích nedaleko Pančavského vodopádu

Skalní výchoz nedaleko vyhlídky u Pančavského vodopádu je učebnicovým příkladem kvádrotitého rozpadu žuly v důsledku mrazového zvětrávání

Kotel

Zatímco ve východních Krkonoších lze těžko přehlédnout lesy pokrytý masiv Černé hory, obyvatelé či návštěvníci západních Krkonoš se kochají výhledy na Kotel a nedalekou Lysou horu.

Malá a Velká Kotelní jáma prozrazují přítomnost dávných ledovců i modelační síly pravidelně padajících sněhových lavin

Pro obyvatele Jilemnicka i celých západních Krkonoš představuje silueta Kotle (dříve též Kokrháče) daleko zvučnější symboliku Krkonoš než mnohem vyšší Sněžka na východě hor. Není to jen lokální patriotismus, ale i krajinařská hodnota, neboť výrazný vrchol 1 435 m vysoký a dvojice ledovcových karů Velké a Malé Kotelní jámy jsou z dálky i zblízka ve všech ročních obdobích nepřehlédnutelné (což až tak úplně neplatí o Sněžce). Mezi krkonošskými tisícovkami zaujímá Kotel osmou nejvyšší příčku (1. Sněžka, 2. Luční hora, 3. Studniční hora, 4. Vysoké kolo, 5. Violík, 6. Stříbrný hřbet, 7. Malý Šišák). Také historie širšího okolí této dominanty západní části Českého hřbetu nabízí bezpočet zajímavostí, které stojí za bližší poznání.

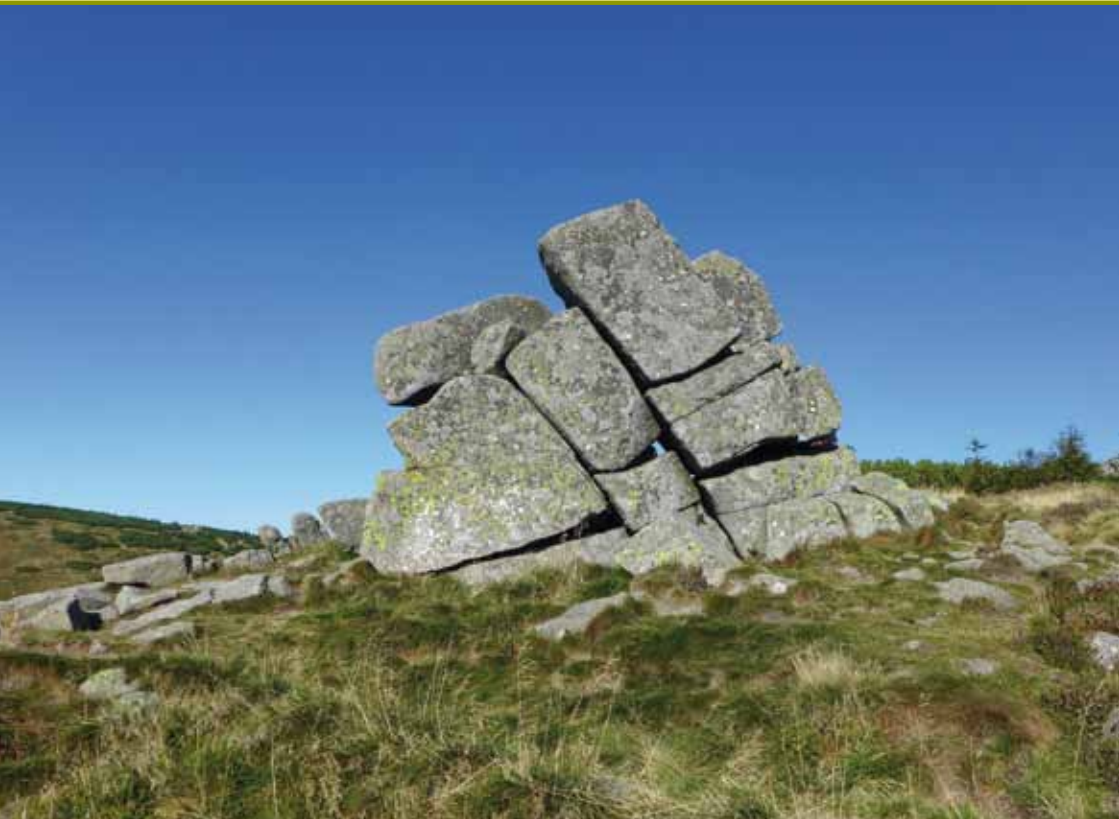

Mechové jezírko pod Kotelními jámami – jediné stále existující na české straně Krkonoš, které je ledovcového původu

Ledovcové kary Velké a Malé Kotelní jámy patří k nejdokonalejším v celých Krkonoších. I když nepokračují výrazným ledovcovým údolím (trogem), jako je tomu v případě Obřího a Labského dolu, přesto je tady činnost čtvrtohorních ledovců dobře patrná. Svědčí o tom spodní a boční ledovcové morény, které již hluboko v dnešním lesním porostu uzavírají Mechové jezírko, jediné dochované ledovcové jezírko na české straně Krkonoš. Obě jámy rozděluje ostrý skalnatý hřebínek, v jehož horní části se dokonce nachází

nejvýše položené důlní dílo nejen Krkonoš, ale i Čech. V druhé polovině 19. století se tady těžily měděné rudy a dnes již jen krátké štoly připomínají tehdejší aktivity. Skarnové ložisko tady vzniklo na kontaktu kyselých hornin s vápencovými a erlanovými vložkami, jejichž výskyt mimořádně obohacuje květenu obou Kotelních jam.

Kotelní jámy oplývají pozoruhodnou květenou, na čemž se významně podílí minerálně bohaté erlany (druh metamorfovaného vápence), které svým

Skalní výchoz Harrachových kamenů na horní hraně Velké Kotelní jámy tvoří nepřehlédnutelnou siluetu těchto míst

rozpadem obohacují sutě a půdy na svazích jam. Rostou zde některé endemické rostliny Krkonoš, např. ostřice krkonošská a o. skalní a chrastavec krkonošský. Na kamenných sutích je hojná kapradina jinořadec kadeřavý a květnaté alpínské nivy hýjí barvami květů náprstníků, omějí, straček či mléčivců. Obě jámy patří k frekventovaným lavinovým drahám, a tak je místy pokrývají jen houževnaté křivolesy, kde neschází v době květu nepřehlédnutelná střemcha skalní. Vedle běžného horského ptactva byl odtud zaznamenán i výskyt krásně zbarveného alpského skalníka zpěvného, nejspíše během tahu. V karech sídlí i vzácná pěvuška podhorní nebo bělořit šedý.

Kotel a Kotelní jámy jsou místem, kde se nacházejí dvě slovatné krkonošské zahrádky. Ve Velké Kotelní jámě je to Kotelská zahrádka, oplývající botanickými vzácnostmi, zatímco na severním úbočí Kotle se rozkládá Růženčina zahrádka, k níž se váže bezpočet teorií a pověstí, jak a proč tady vlastně vznikla. Je to nápadný kamenný val ve tvaru mnohoúhelníku, který ohraničuje část alpínské louky nad cestou podél severního úbočí Kotle. Není to však botanická zahrádka, ale dílo lidských rukou, jehož půdorys připomíná stylizované okvětí růže a může mít souvislost se jménem Rosa/Růžena, což byla choť Aloise Harracha, majitele panství. Manželé toto místo v r. 1743 navštívili,

proto je to jedno z možných vysvětlení původu názvu. Naopak jednoznačnou historií mají malé betonové pevnosti „řopíky“, připomínající smutné historické okamžiky naší republiky před začátkem 2. světové války. S válečným obdobím byl spjat osud dnes již zaniklých Jestřábích bud, které byly zbudovány jako československá kasárna v souvislosti s výstavbou opevňovací linie na hřebenech Krkonoš. Během válečných let tady byla výzkumná stanice, kde němečtí vědci Herdemerten a Knöspel prováděli různá srovnávací pozorování tundrových podmínek Krkonoš a Skandinávie, později pak objekty sloužily k výcviku německých vojenských jednotek.

Z Horních Míseček vede přes obě Kotelní jámy hojně využívaná Krakonošova cesta na Dvoračky a dále do Harrachova nebo přes sedlo mezi Lysou horou a Ktlem zpět na hřebeny západních Krkonoš.

Hvozdík pyšný alpský najdete jen na erlanových výchozech Kotelského hřebínku

Sněhové a zemní laviny tvarují stromy a keře na lavinových drahách. Tak vznikají křivolesy, bizarní formace dřevin

Rýchorský prales

*Křivolaké kmeny buků s plodnicemi chorošů,
barevné proměny, vůně a tajemné zvuky – tak
vnímají všichni krkonošští fotografové podzimní
plenér horských bučin na vrcholu Rýchor.*

Stáří a mládí sdílejí životní prostor v horském lese

Bizarně tvarovaná horská bučina na plochem temeni masivu Rýchor není skutečným pralesem, ale protože se tady přinejmenším již dvě staletí nijak lesnický nehospondaří, interiér prales silně připomíná. Křivolaké kmeny prastarých buků jsou výsledkem drsných klimatických podmínek v nadmořských výškách kolem 1 000 metrů a zejména za mlhavého počasí se Dvorský les, jak zní pravé jméno tohoto místa, stává přitažlivým cílem všech krkonošských fotografů.

Rýchory jsou výstižně označovány jako Krkonoše v malém. Jsou nejvýchodnějším výběžkem pohoří a od úpatí až k vrcholu Rýchorského hřbetu (1 033 m) jsou přehlídkou pestré přírody různých vegetačních výškových stupňů Krkonoš. Od úpatí, kde se rozkládají květnaté bučiny a podhorské louky po staletí citlivě obhospodařované našimi předky, přes smíšené horské lesy s buky, smrky, jedlemi, javory a jeřáby až po vrcholovou část, kterou by v nadmořských výškách nad 800 metrů již ve vlastních Krkonoších pokrývaly stinné horské smrčiny. Tady tomu tak není a teprve na několika nejvýše položených místech Rýchorského hřbetu jsou drobné ostrůvky horských smrčín. Vysvětlení spočívá jak v relativně příznivějším klimatu celého masivu Rýchor, jeho pestřejších

poměrech geologických a půdních, tak i v historickém využívání Rýchor generacemi našich předků.

Interiér Dvorského lesa tvoří především křivolaké kmeny starých buků, které zpestřují porosty nejrůznějších mechů, ale zejména různotvaré plodnice chorošů. Pozornějšímu návštěvníkovi neunikne, že mnoho zdejších buků má vždy několik kmenů, vyrůstajících jakoby z jednoho místa. To je pozůstatek dávného hospodaření, kdy z pařezu pokáceného stromu začne vyrůstat několik výhonů, které časem vytvoří takovéto zvláštní skupiny. V lesnictví se to nazývá výmladkové hospodaření a v dávné minulosti k tomu přispívala i volná lesní pastva. Dobytek mladé výhony často okusoval, čímž docházelo k zahuštění tvaru regenerujících pařezin. Dnes to s oblibou činí srnčí nebo jelení zvěř. Také vrcholky starých buků a smrků nesou viditelné

Početné druhy chorošů jsou součástí životního cyklu pralesa

známky pravidelného poškozování silnými větry a častými sněhovými námrazami, ale jsou schopné regenerovat a vytvářet tak prapodivné koruny. Výška buků je tady jen několik metrů, i když jsou to více jak stoleté stromy. Také to potvrzuje zdejší mimořádně tvrdé životní podmínky. Stačí ale sejít o pár desítek metrů níž východním směrem a buky se rychle změní v mohutné lesní velikány.

Rýchory reprezentuje i Bartův les na úpatí. Ten je dokladem dávné těžby zlata, ale i schopnosti přírody zahladit naše stopy

Ovzduší Rýchor je stále čistější, o čemž svědčí i návrat některých citlivých druhů lišejníků, zejména provazek a vousatců

Masiv Rýchor stojí za návštěvu nejen pro tajemnou atmosféru bukového pralesa, ale i pro jeho rušnou historii. Při úpatí se na mnoha místech kutalo a rýžovalo zlato (odtud i starý název Rýžhory nebo Zlaté hory). Bohatou historii měla dnes už zaniklá osada Sklenářovice na jihozápadních svazích Rýchor. Dávné osídlení Suchého dolu pod Rýchorskou boudou sice zmizelo v poválečných hustých smrkových výsadbách, ale neklamnou známkou jsou místa, kde se dodnes vyskytuje oranžová lilie cibulkonosná. Tu naši předci pěstovali jako okrasnou rostlinu. Byť to není pro Krkonoše původní rostlina, dochovala se na mnoha místech Rýchor dodnes, stejně jako šafrán bělokvěť v Horních Albeřicích. Původní je však lilie zlatohlavá, hojně rostoucí kolem vyhlídky Maxovka. Tam se tyčila až do roku 1946 stejnojmenná horská bouda.

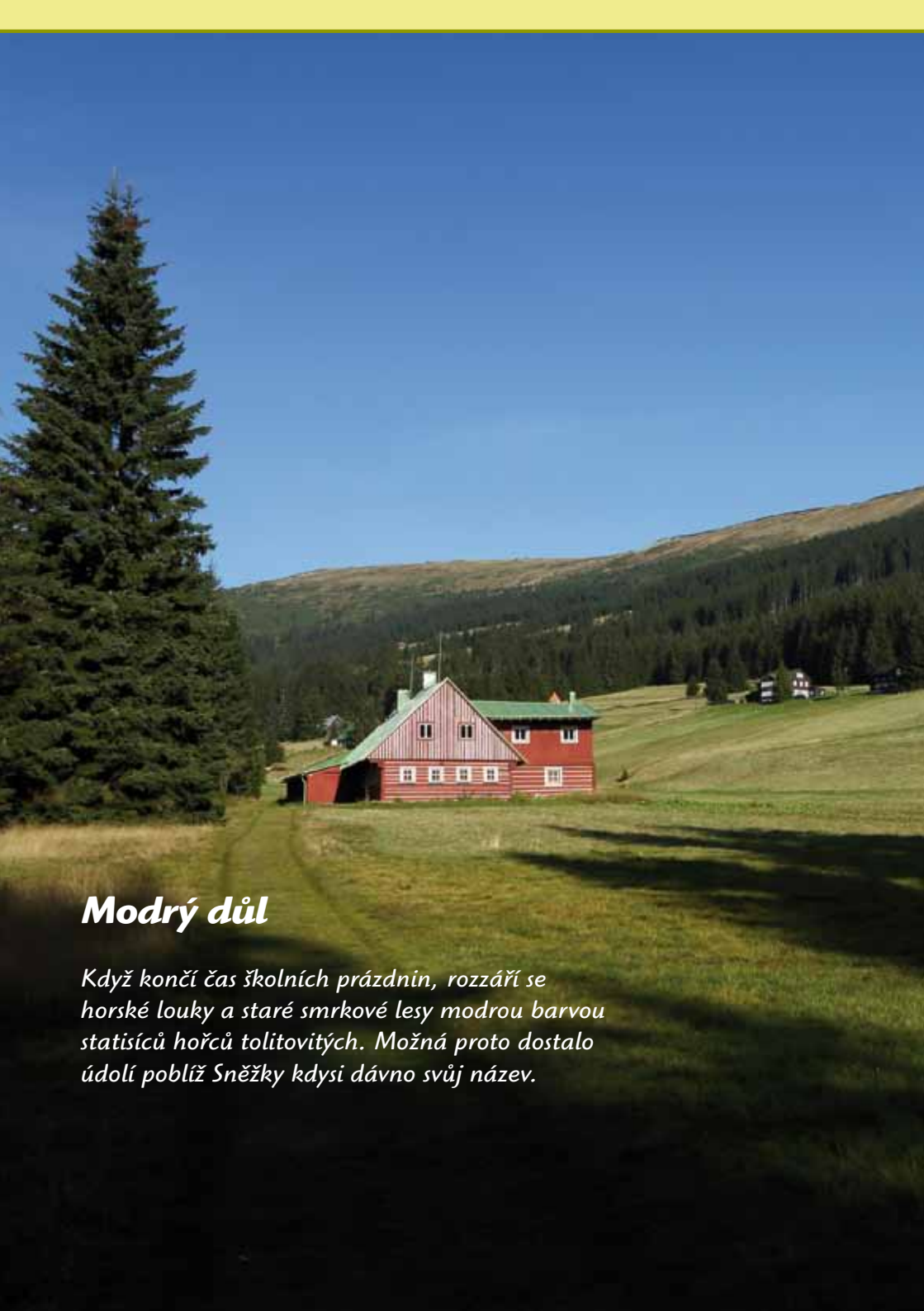
Z vyhlídky na jejích základech jsou skvostné pohledy na panorama východních Krkonoš, Světlou a Černou horu.

Kýchavice bílá Lobelova – jedovatá kráska na krkonošských horských loukách

Dodnes není jisté, zda je lilie cibulkonosná na Rýchorách původní, nebo druhotně zavlečená z Alp někdejšími osídlenci Krkonoš

Modrý důl

Když končí čas školních prázdnin, rozzáří se horské louky a staré smrkové lesy modrou barvou statisíců hořců tolitovitých. Možná proto dostalo údolí poblíž Sněžky kdysi dávno svůj název.

Modrý důl, Studniční hora a Sněžka patří mezi atraktivní cíle návštěvníků východních Krkonoš

Výrazné údolí ve východní části Krkonoš mohou návštěvníci obdivovat při putování po Slezské cestě mezi Výrovkou a Luční boudou. Odtud se jim naskýtají daleké výhledy do údolí Úpy, na masiv Rýchor, často i na Orlické hory či Králický Sněžník. Ještě zkraje léta pak většina turistů žasne nad Mapou republiky – nejdéle odtávajícím sněhovým polem v celých Krkonoších. Podzimní měsíce pak přinesou občasné inverzní počasí, kdy je celá česká kotlina skryta v nízké oblačnosti a nejvyšší místa Krkonoš vyčnívají jako izolované ostrovy z bílého moře oblak.

Výrazně asymetrické údolí, jehož vyšší levou stranu tvoří svahy Studniční hory (třetí nejvyšší v Krkonoších, 1 554 m) a pravou stranu pak o mnoho nižší Široký hřbet. Modrým dolem stékal během čtvrtohorního zalednění ledovec, který se při soutoku Modrého potoka a Úpy spojoval s ledovcem Obřího dolu. Dnes jeho dávnou přítomnost prozrazuje jen široký příčný profil ve tvaru písme U. Nezvyklá je akumulace velkého množství sněhu na jižních svazích Studniční hory. Je to výsledek usměrnění větrného proudění v podobě boční větve anemo-orografického systému Bílého Labe. Větší část silných větrů sice přepadá přes hranu Úpské jámy, avšak část proudí i do sedla mezi Studniční a Luční horou a masy sněhu ukládá v závětrí na jižním svahu. Přesná měření potvrdila až 15metrovou návěj, která odtává často až do července. V určité dobu má sněhové pole (sněžník)

tvár prvorepublikového Československa i s Podkarpatskou Rusí (odtud název Mapa republiky). Ta pak v průběhu odtávání zmizí jako první, pak následuje Slovensko.

V Modrém dole si přijdou na své jak přírodovědci, tak návštěvníci Krkonoš. Jen sem nesmí chodit v době, kdy Horská služba vyhlašuje lavinové nebezpečí. Příběhů z dávné i nedávné historie (2015) je víc než dost. Na podzim se v Modrém dole rozzáří pole kvetoucích hořců tolitovitých a možná, že existuje i souvislost s jejich četností a názvem Modrý důl. Ještě předtím tady rozkvétají koniklece bílé, violky sudetské, fialové oměje nebo žluté úbory náholníků. Geomorfolog

Šilhavého kříž († 1952) na laviništi v Modrém dole je trvalou připomínkou, že nelze podceňovat krkonošské laviny. Ta poslední a jedna z největších tady spadla v únoru 2015

Léčivka prha arnika roste na modrodolských loukách poměrně hojně

bude na jižních svazích Studniční hory nejspíše obdivovat rozsáhlé kamenné sutě, lesníka potěší tmavě zelené porosty houževnaté borovice kleče a historik tady najde četné doklady dávného osidlování Krkonoš – trvale bezlesé enklávy s rázovitými roubenkami.

Celý masiv Studniční hory včetně Modrého dolu má vynikající sněhové podmínky pro milovníky širokého spektra zimních aktivit. Svědčí o tom nejen pořádání velmi populárního a prestižního Májového závodu (Závod osvobození) v minulém století, který se odehrával na svazích Úpské jámy, ale

především dlouhý boj ochránců přírody s někdejšími totalitními institucemi. V 60. letech 20. století totiž vznikl záměr realizovat v nádherném prostředí Modrého a Obřího dolu, Studniční a Luční hory megalomanský projekt na vytvoření zimního areálu pro pořádání špičkových světových soutěží ve sjezdovém lyžování a dalších zimních sportech. Mnoho nescházelo, aby k jeho realizaci došlo. Avšak velké protesty vědců, ochránců i veřejnosti nakonec vedly k záchraně Modrého dolu před nepochybně velkou devastací. Všem, kteří se na onom nerovném boji za bývalého režimu podíleli, patří naše obrovské poděkování.

Kandidáti pro příští výběr

Slovník čtenář necht' nadpis nevnímá jako nápoředu pro rozhodování o nějakém dalřím pořadí v soutěži o sedm divů Krkonoř, ale jen a jen jako pozvání k návřtěvě dalřích míst, která, podobně jako celė Krkonoře, rozhodně stojí za návřtěvu.

Sněžné jámy

Dvojice monumentálních ledovcových karů v západní části polské strany Krkonoř.

Černohorskė rařeliniřtě

Rozlehlė lesní rařeliniřtě mezi Černou horou a Světlou horou ve východních Krkonořích.

Sněžka

Nejvyšří hora Krkonoř (1603 m) představuje již po staletí nejznámějši poutní místo celých hor.

Úpské rařeliniřtě

Severské rařeliniřtě na rozlehlė pláni mezi Luční boudou a karem Úpské jámy.

Těsný (Klausový) důl

Romantické úzkė údolí nebo spíše úzká rokle Černohorskėho potoka mezi Pardubickými Boudami a Janskými Lázněmi se sérií krásných vodopádů, které již léta přitahují pozornost krkonořských fotografů.

Pevnost

Na hřebenech Krkonoř se nacházejí izolované skalní útvary, větřinou zvané tory nebo skalní hradby.

Čertův důl

V Krkonořích je hodně míst spojených s čerťem, mytickou bytostí, která vedle Krakonoře hrála významnou roli v životě místních obyvatel.

Černá hora

Výrazný vrchol o výřce 1 299 metrů se vypíná nad Janskými Lázněmi a je to již z velké dálky viditelná vstupní silueta východních Krkonoř.

Žalý

Podobně jako Černá hora i dvojvrcholový Žalý nad Vrchlabím vítá z dálky návřtěvníky středních Krkonoř.

Kociot Matego Stawu

Ledovcový kar, rozkládající se západním směrem od Sněžky.

Sedm divů Krkonoš

Vydala Správa Krkonošského národního parku v roce 2017

Text: Jan Štursa

Fotografie: Kamila Antošová, Radek Drahný, Petr Horák, Václav Sojka,
Valerián Spusta ml., Jan Štursa, archiv Krkonošského muzea Správy KRNP

© 2017, Správa Krkonošského národního parku,
Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí

Vytištěno na recyklovaném papíře.

ISBN: 978-80-7535-052-7

ŠTURSA, Jan. *Sedm divů Krkonoš*. Vrchlabí: Správa KRNP, 2017.
ISBN 978-80-7535-052-7.

NEPRODEJNÉ.

112

SOS

150

HASÍČI

155

LÉKÁŘ

158

POLICIE

 602 448 338 nebo **1210**

(+48) 985 nebo **601 100 300**

HORSKÁ SLUŽBA (CZ) / GOPR (PL)